

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Raport Recomandări de politici publice privind îmbunătățirea internaționalizării învățământului superior din România

-Draft-

Contributori: Andra Mirona Dragotesc, Urban Violeta, Rotaru Virgil, Cristina Ramona Fiț, Haj Mihai Cezar, Irina Geantă, Cristian Andrei Panțir, Bianca Cheregi, Nicoleta Popa, Marius Deaconu, Roland Olah

Coordonator: Andra Mirona Dragotesc

Raport realizat în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”, finanțat prin Fondul Social European – Programul Operațional Capital Uman, Cod SMIS 126766.

www.pocu-intl.uefiscdi.ro.

Conținutul acestui raport nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Cuprins

1. Introducere	3
2. Context internațional	5
2.1. Abordare conceptuală	5
2.2. Evoluții la nivel internațional	6
2.3. Evoluții „recente” cu impact în domeniul internaționalizării	8
3. Cadrul internaționalizării învățământului superior în România	9
3.1. Analiza SWOT privind internaționalizarea învățământului superior din România	10
3.2. Mobilitatea studenților și a personalului	14
3.3. Studenți internaționali	16
3.4. Internaționalizarea resursei umane în universitățile din România	17
3.5. Internaționalizarea curriculei și a programelor de studii din România	18
4. Exemple de bună practică	20
5. Provocări și recomandări	23
6. Bibliografie:	33

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

1. Introducere

Ultimii doi ani au adus o serie de provocări pentru învățământul superior românesc din perspectiva internaționalizării, însă, în egală măsură, au oferit și oportunități de dezvoltare și creștere a dimensiunii internaționale a activităților și capacității instituționale a universităților din România.

Digitalizarea accelerată și virtualizarea activităților internaționale ca urmare a pandemiei COVID-19, deși au adus neajunsuri experiențelor internaționale tradiționale, au creat, totodată oportunitatea accesibilizării experiențelor internaționale prin crearea unor noi forme de mobilitate sau evenimente internaționale complet virtuale sau prin dezvoltarea proceselor de internaționalizare acasă (internaționalizare pentru mai mulți). De asemenea, acțiunile de solidarizare cu comunitatea academică ucraineană (și, anterior, cu cea din Siria ori Afganistan), au testat forme de recunoaștere și echivalare a rezultatelor academice anterioare mult flexibilizate, precum și un tip de internaționalizare a învățământului superior cu rol umanitar. La nivel european, inițiativa Universităților Europene („*European Universities Initiative*”) ilustrează în mod concret obiectivele unui Spațiu European al Învățământului Superior bazat pe colaborare interinstituțională internațională la un nivel nemaicunoscut până acum, pe forme noi de predare și învățare precum microcertificările sau pe programe de studii finalizate cu diplome europene („*European Degrees*”), pe mobilitate ca parte integrantă a experienței de învățare, pe cercetare ca răspuns la nevoile ecosistemelor din care fac parte universitățile, pe instituțiile de învățământ superior ca promotoare ale valorilor europene. Cuvintele de bază în internaționalizarea învățământului superior în ultimii ani sunt accesibilizarea, solidaritatea și colaborarea.

Sistemul de învățământ din România și universitățile românești se află acum într-un moment și un context al cărui potențial de creștere a capacității instituționale este foarte crescut. Maximizarea acestui potențial depinde, însă, de politici publice cu un conținut care să reflecte nevoi și posibilități sistemice și individuale, ale instituțiilor de învățământ superior, create în baza unui dialog al tuturor părților interesate.

Raportul de față reprezintă o continuare a inițiativelor derulate de UEFISCDI în domeniul internaționalizării învățământului superior fiind elaborat în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”, coordonat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI), în parteneriat cu Ministerul Educației, derulat în perioada 2018 – 2022 și cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman (POCU). Obiectivul general al proiectului constă în dezvoltarea și implementarea de măsuri sistemice în învățământul terțiar pentru creșterea nivelului calității în învățământul superior și adaptarea universităților la cerințele pieței muncii, inclusiv la standardele internaționale. Printre activitățile principale derulate se numără și oferirea de recomandări la nivel de politici publice pentru dezvoltarea internaționalizării învățământului superior românesc.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Raportul constituie cel mai recent document suport pentru decidenții din domeniu, având ca obiectiv înglobarea tuturor recomandărilor privind internaționalizarea educației reieșite din ultimele studii și analize realizate în proiectul POCU-INTL, din literatura de specialitate, studii și analize realizate de UEFISCDI și pe baza opiniei și experienței cercetătorilor, menite să contribuie la creșterea internaționalizării învățământului superior românesc. Recomandările provin în special din cadrul activității 2. Dezvoltarea și implementarea de măsuri în vederea promovării învățământului superior românesc pentru atragerea studenților, inclusiv a celor din grupuri subreprezentate și a studenților non-tradiționali, subactivitățile 2.2. Realizarea unui studiu de marketing privind potențialul de promovare a universităților românești, 2.3. Dezvoltarea unei metodologii de monitorizare a gradului de internaționalizare și generarea a două rapoarte naționale privind gradul de internaționalizare a învățământului superior românesc și 2.4. Dezvoltarea unui set de recomandări în vederea susținerii unei abordări strategice naționale a provocărilor din învățământul superior la nivel național și internațional, cu accent asupra creșterii participării în învățământul superior. Totodată, recomandările au la bază inclusiv rezultatele Conferinței “Challenges and Solutions in the Romanian Higher Education” (15 Septembrie, 2021), cercetările din volumul Curaj, A., Salmi, J., Hâj, C.M. (eds) Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94496-4_9.

Raportul își propune să fie un document rezumat/integrat care să pună într-un singur loc cele mai importante recomandări privind politicile de internaționalizare a învățământului superior românesc.

2. Context internațional

2.1. Abordare conceptuală

Deși învățământul superior a avut întotdeauna dimensiuni internaționale (de Wit, 2019), în prezent, internaționalizarea reprezintă o agendă strategică și o interpretare relativ nouă, fiind un fenomen larg și variat, a cărei dezvoltare a fost determinată de dinamica schimbărilor politice, economice, socio-culturale și a motivațiilor din mediul academic (de Wit, 2019), precum și de adaptarea continuă a învățământului superior (la nivel instituțional și de sistem) la necesitățile unei lumi aflate în continuă schimbare și globalizare. În literatura de specialitate se regăsesc mai multe încercări de a defini internaționalizarea. Cea mai cunoscută și utilizată este definiția conform căreia internaționalizarea reprezintă „*procesul intenționat de integrare a unei dimensiuni internaționale, interculturale sau globale în misiunea, funcțiile și modul de furnizare a serviciilor educaționale de nivel secundar sau superior, cu obiectivul de a spori calitatea educației și cercetarea pentru toți studenții și personalul academic și administrativ, precum și pentru a aduce o contribuție semnificativă societății*” (de Wit et al, 2015).

Există două direcții de realizare a internaționalizării: internaționalizarea „acasă” și „în străinătate”. Internaționalizarea „acasă” cuprinde anumite strategii și abordări care permit studenților/ cadrelor didactice/ cercetătorilor din instituțiile de învățământ superior accesul la un curriculum formal și informal care integrează dimensiuni internaționale și interculturale, în universitatea unde-și desfășoară activitatea. (Beelen și Jones, 2015). Aceasta permite „integrarea de dimensiuni internaționale, interculturale și/sau globale în conținutul curriculei, la nivelul rezultatelor planificate ale învățării, obiectivelor evaluării, metodelor de predare, precum și la nivelul activităților extracurriculare și serviciilor suport” (Leask, 2015), ceea ce asigură dezvoltarea competențelor internaționale și interculturale ale tuturor participanților la activitatea unei instituții de învățământ superior (studenți, cadre didactice, personal nedidactic), indiferent de implicarea acestora în mobilități internaționale (Weimer et al, 2019). Internaționalizarea „în străinătate” este cea mai frecventă modalitate de internaționalizare și se realizează prin oricare formă de educație „în afara granițelor”, prin mobilități ale studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor și personalului universitar nedidactic, prin programe și proiecte internaționale (Knight, 2006). Deși mobilitatea este factorul dominant în politicile de internaționalizare la nivel mondial (iar numărul de studenți care beneficiază de mobilități în străinătate a crescut foarte mult, alungându-se la peste 5 milioane), în ultimii ani se acordă o atenție tot mai mare internaționalizării acasă (de Wit, 2019), precum și internaționalizării comprehensive.

Spre deosebire de abordarea internaționalizării ca o sumă de acțiuni realizate ad-hoc, în scopul fructificării unor oportunități punctuale, tratarea internaționalizării ca proces continuu presupune o abordare „cuprinzătoare” de tip extensiv („*comprehensive internationalisation*”) sau/și integrativ („*mainstreaming internationalisation*”) formulate coerent (Weimar et al, 2019) în cadrul unei politici și a unui plan strategic de acțiune dedicat.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Astfel, internaționalizarea cuprinzătoare, sau extensivă („*comprehensive internationalization*”) reprezintă o implicare activă „confirmată prin acțiuni, privind introducerea de perspective internaționale și comparative în misiunile educației, cercetării și serviciilor din învățământul superior” (Hudzik, 2012, citat de Weimer et al, 2019). Aceasta conduce la o integrare a internaționalizării („*mainstreaming internationalisation*”) în politicile privind educația, cercetarea și serviciile din învățământul superior, astfel încât internaționalizarea încetează a mai fi tratată ca un „pilon separat al politicii universitare” (de Wit, 2015), devenind astfel un proces continuu cu rol determinant în inovare (Van der Vende et al, 1999). În mod similar, la nivel instituțional, internaționalizarea nu (mai) rămâne prerogativul birourilor/ departamentelor de relații internaționale, ci devine una dintre dimensiunile orizontale ale proceselor privitoare la educație, cercetare, dezvoltare instituțională, formarea continuă a personalului, alături de calitate, etică și responsabilitate socială.

Pe site-ul său (www.acenet.edu), Consiliul American pentru Educație (American Council on Education – ACE) definește internaționalizarea cuprinzătoare („*comprehensive internationalization*”) ca fiind „un cadru strategic, coordonat, care integrează politici, programe, inițiative și persoane pentru a face colegiile și universitățile mult mai global orientate și conectate internațional”. „Modelul ACE de Internaționalizare Cuprinzătoare” („*ACE Model for Comprehensive Internationalization*”) presupune șase arii țintă interconectate care, printr-o abordare strategică și o alocare specială de resurse pot conduce la o reală internaționalizare cuprinzătoare, cu efect benefic direct asupra misiunii privind educația, cercetarea și serviciile specifice unei instituții de învățământ superior. Acestea privesc:

- 1) Leadership-ul și structura;
- 2) Curricula și Co-curricula (curricula asociată activităților educaționale obligatorii);
- 3) Suportul (implicarea) personalului academic și non-academic;
- 4) Mobilitățile (studenți, personal academic și non-academic);
- 5) Parteneriatele internaționale;
- 6) Determinarea reflectată la nivelul politicilor instituționale.

2.2. Evoluții la nivel internațional

Un raport publicat de British Council în 2019 (British Council, 2019) cu privire la modificările intervenite în perioada 2016-2019 în legătură cu aspectele majore ale internaționalizării din 11 țări europene (Bulgaria, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Olanda, Polonia, Rusia, Spania și Marea Britanie), în comparație cu 6 țări de pe continentul American (Canada, SUA, Mexic, Brazilia, Columbia și Chile) și alte trei țări cu rol semnificativ la nivel global în domeniul învățământului superior (China, India și Australia), subliniază creșterea deosebită a interesului acordat internaționalizării universităților de către țările incluse în raport. Astfel, ca aspecte generale studiul evidențiază următoarele:

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- majoritatea celor 11 țări din UE analizate în acest raport au un puternic suport politic pentru educația transnațională, iar inițiative precum *European Higher Education Area*, *European Research Area*, programul Erasmus+ asigură cadrul cel mai important în acest sens;
- legăturile deosebit de puternice existente la nivelul celor 11 țări UE analizate, în domeniul calității învățământului superior, prin care se asigură recunoașterea reciprocă a calificărilor obținute, determină o creștere substanțială a internaționalizării din aceste țări;
- cele mai multe țări și-au revizuit recent strategia dedicată internaționalizării învățământului superior în direcția satisfacerii la un nivel superior a cerințelor învățământului orientat către student, prin lărgirea cooperării și a susținerii studiilor în străinătate;
- țările unde există autonomie universitară cu privire la taxele școlare își amplifică strategiile orientate către export de servicii educaționale în timp ce acolo unde acest fapt nu e posibil, se acționează în direcția internaționalizării comprehensive;
- țările în care se manifestă o dorință reală de atragere a studenților internaționali dețin un înalt nivel al politicilor de sprijin în privința angajamentului lor internațional;
- în contextul dat de acordurile interuniversitare sau interguvernamentale bilaterale și multilaterale în continuă dezvoltare, se poate observa că educația internațională devine un element de importanță majoră a politicilor externe din țările analizate.

În același context, conform unui studiu publicat de EAIE Barometer (Sandström; Hudson, 2018, citat de Oliviera-Barbosa, 2020), realizat cu participarea unui număr de 1,292 instituții de învățământ superior din 45 de țări, arată că obiectivele majore urmărite prin internaționalizare privesc: necesitatea pregătirii studenților pentru o lume globală (76%) creșterea calității educației (65%), reputația instituției (53%); calitatea cercetării (38%), beneficii financiare (12%), îmbunătățirea calității serviciilor oferite către comunitate (11%); un răspuns la modificările demografice (8%), alte motive (2%). Studiul mai arată că principalele probleme și provocări sunt cauzate de: bugetarea insuficientă a procesului și structurilor alocate pentru internaționalizare, lipsa de interes și determinare a unor angajați, lipsa recunoașterii utilității pe plan intern, lipsa cunoștințelor de limbi străine a personalului și/sau studenților, lipsa expertizei în domeniu, lipsa interesului pentru studiul în altă țară, lipsa integrării studenților internaționali.

Deși afectate la nivel global de digitalizarea procesului educațional și virtualizarea participării la toate tipurile de programe universitare, fapt care a condus la dezvoltarea activităților specifice internaționalizării acasă și creșterea competiției pe piața serviciilor educaționale online, țările dezvoltate (cu precădere cele din vestul Europei, Marea Britanie, S.U.A. și Australia) continuă să susțină dinamismul și direcția actuală a internaționalizării la nivel mondial. Aceasta se realizează prin recrutări masive de studenți și personal academic internațional, dar și prin crearea de noi campusuri universitare internaționale, mai ales în colaborare cu universități din țările gazdă (Tight, 2022).

Considerată o cauză și în același timp o consecință a orientărilor ideologice neo-liberale intervenite în ultimele două decenii, globalizarea- caracteristică esențială a actualei paradigme socio-economice a determinat o accentuare a interesului universităților privind internaționalizarea, ca o modalitate de a-și asigura participarea la ceea ce a devenit o piața globală (Murray, 2018) a serviciilor

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

educaționale. Alături de veniturile superioare obținute din taxele studenților străini, o “universitate internațională” beneficiază de o imagine superioară, care-i conferă o credibilitate sporită privind capacitatea sa de a asigura necesitățile actuale și de viitor ale studenților săi (Diamond et al, 2011, citat de Murray, 2018). Tot astfel, internaționalizarea învățământului superior din țările UE, ca modalitate de susținere a unui proces de standardizare (Procesul Bologna) și a participării la European Higher Education Area, începe să fie asimilată ca un proces de “*europenizare a învățământului superior*” (Tight, 2022). În înțelegerea lui putem, de altfel, să-l abordăm ca un proces de *EUropenizare (Europeanisation)* pentru a-l contextualiza în mod corect din punct de vedere politic, mai ales la nivel global.

2.3 Evoluții „recente” cu impact în domeniul internaționalizării

Situațiile dramatice generate de războaie precum cele mai recente din Siria, Afganistan sau Ucraina, care au condus la o creștere intempestivă a solicitărilor de primire la studii a unor candidați și candidate din străinătate și, mai mult decât atât, din afara Uniunii Europene, a determinat adoptarea de urgență a unor măsuri de internaționalizare impuse, stabilite la nivelul întregii Uniuni Europene. Scopul acestor măsuri privește implementarea unui proces solidar de asigurare pe termen mediu a necesităților studenților și a personalului academic din universitățile din zone care se confruntă cu astfel de conflicte. Este însă de observat că, urmare a volatilității, imprevizibilității, complexității și ambiguității factorilor economici, socio-culturali și politici asociați unor situații de acest tip, măsurile de internaționalizare impuse trebuie să beneficieze de suport guvernamental și comunitar, iar, în egală măsură, ele trebuie să fie luate în urma unui dialog constant între factorii de decizie de la aceste nivele și specialiști de la nivel instituțional. Existența unor situații ca cele din Siria, Afganistan și Ucraina, precum și a riscurilor asociate pandemiei de COVID-19, au produs un puternic impact asupra internaționalizării învățământului superior din întreaga lume. Acestea au presupus luarea deciziilor necesare pentru a le aborda în mod rapid, fără a pilota și testa măsuri de reducere a riscurilor asociate unor probleme excepționale care devin, din păcate, cadrul de lucru obișnuit pentru universitățile din întreaga lume în ultimii ani. Colaborarea națională și internațională, între universități sau între universități și alți actori interesați din domeniul învățământului superior, a fost și în aceste cazuri esențială pentru a putea dialoga în ceea ce privește soluții și modele de lucru la nivel global, în timp real.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

3. Cadrul internaționalizării învățământului superior în România

Dat fiind stadiul incipient la care se află în prezent cercetarea din domeniul internaționalizării învățământului superior (Crăciun, 2015), punerea în practică a cunoașterii dobândite din implementarea diverselor proiecte strategice, prin abordarea riguroasă și sistematizată a aspectelor complexe privitoare la evoluția internaționalizării (Curaj et al, 2020), ar putea susține România în procesul de implementare a unei politici de stat în domeniul internaționalizării. Aceasta situație ar crea un avantaj competitiv deosebit de important.

Este important de menționat că în prezent, România nu are o strategie de internaționalizare a învățământului superior. Astfel, prin introducerea unui set de politici naționale privind internaționalizarea învățământului superior s-ar putea reduce considerabil riscul accentuării competiției interne și creșterea eficienței resurselor alocate prin programele guvernamentale. Simultan s-ar putea obține amplificarea impactului produs de acțiunile de promovare unitară a potențialului educațional a învățământului superior din România și a sinergiei create prin colaborarea cu instituțiile de învățământ superior de la nivel național. De exemplu, proiecte anterioare ale UEFISCDI au oferit universităților din România oportunitatea de a-și construi strategii de internaționalizare autentice, corelate cu capacitatea și particularitățile instituționale, dezvoltate în baza unor analize corecte și ale unor expertize oferite de echipe cu experiență relevantă în domeniul internaționalizării, atât de la nivel național, cât și internațional (ex: proiectul "Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate- IEMU"). Continuarea oferirii unor astfel de oportunități universităților prin programe/proiecte de sprijin coordonate la nivel național reprezintă o resursă importantă pentru o abordare corectă și concretă a internaționalizării în universitățile din România. Modelele de internaționalizare trebuie să fie constant particularizate în fiecare universitate în funcție de o multitudine de variabile, iar astfel de programe de sprijin pot oferi suportul necesar în acest sens actorilor instituționali care definesc și implementează strategiile de internaționalizare și planurile de acțiune aferente acestora. De asemenea, platforma StudyinRomania este un exemplu de cooperare instituțională între o instituție guvernamentală și universitățile din România, pentru a atinge un obiectiv național și instituțional comun din strategiile de internaționalizare: creșterea numărului de studenți internaționali. Abordarea, și în aceste cazuri, este una colaborativă, între instituții guvernamentale și universități, la nivel național.

Este de remarcat că această abordare nu are în vedere o reducere a autonomiei universitare, ci vizează introducerea de strategii ambidextriale la nivelul universităților și susținerea acestora prin politici convergente la nivel guvernamental, în acest mod urmând a se obține rezultate benefice atât la nivel local, cât și la nivel național (Zakrewska-Bielawska, 2021). Aceste politici ar permite punerea în practică a unor programe care să susțină exploatarea superioară a resurselor naționale din învățământul superior prin inovare incrementală (exploatare) dedicată internaționalizării acasă și în același timp, să stimuleze explorarea (inovarea disruptivă) de noi dimensiuni ale internaționalizării (ex: activități asociate educației superioare transnaționale, internaționale).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

După cum arată și literatura de specialitate, impactul internaționalizării asupra unei universități/regiuni/țări variază în funcție de contextul particular al fiecăreia în parte, nu există un model unic de internaționalizare care poate fi implementat în același fel în lume. La nivel național, internaționalizarea presupune formularea unor politici active care să asigure un răspuns adecvat la globalizarea învățământului superior, prin susținerea, protejarea și dezvoltarea resurselor interne și simultan, prin explorarea oportunităților "pieței libere" (Pekola și Mughul, 2009).

Internaționalizarea învățământului superior este un proces dinamic, supus permanent unor factori de natură socială, economică, tehnologică, de durată mai lungă (ex. trendurile tehnologice), sau mai scurtă (ex. pandemiile), care necesită o adaptare continuă a strategiilor universitare, ca răspuns la apariția unor factori perturbatori sau a unor noi tendințe (*trend follower*), sau ca o modalitate proactivă de acțiune (*trend setter*).

Din acest motiv, atunci când se elaborează o strategie de internaționalizare la nivel de instituție sau de sistem trebuie, mai întâi, să se cunoască foarte bine contextele politice, economice, sociale, culturale, legislative, de la nivel național, regional sau local, în care-și desfășoară activitatea. De asemenea, trebuie identificați toți actorii interesați (*stakeholders*) în raport cu acea strategie, de la nivel local, la nivel regional, național și chiar european sau global. În acest context, prezentăm în continuare o analiză SWOT a învățământului superior românesc, care cuprinde o serie de elemente definitorii pentru procesul de internaționalizare. Acestea pot fi luate în considerare drept cadru general pentru dezvoltarea strategiilor mai sus menționate. Ca punct de plecare în realizarea acesteia, s-au utilizat și datele din *Studiu de marketing privind potențialul de promovare a universităților românești*, publicat în 2021 de Cristina-Ramona Fiț, Irina Geantă, Bianca-Florentina Cheregi, Cristian Andrei Panțir și Cezar Mihai Hâj cât și din articolul *Romanian Universities: The Use of Educational Marketing to Strengthen Internationalization of Higher Education* publicat în 2022 de Cristina-Ramona Fiț, Bianca-Florentina Cheregi, Cristian Andrei Panțir.

3.1. Analiza SWOT privind internaționalizarea învățământului superior din România

Puncte forte:

- prețul accesibil la cazare, transport, masă, obiective turistice etc. în comparație cu tarifele medii din Uniunea Europeană;
- costuri accesibile pentru studenții internaționali la programe de studii în România;
- numărul în creștere al studenților internaționali ce studiază în România;
- viteza mare a internetului (în primele 10 locuri în lume în anul 2021 la viteza internetului în Broadband);
- programele de studii cu predare într-o limbă străină (engleză și alte limbi străine, cu precădere franceză, germană, maghiară);

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- programe de studii efectuate în colaborare cu alte universități din Europa, cu diplomă dublă sau multiplă („double/ multiple degree”);
- parteneriate cu universități din străinătate în vederea cercetării și organizării de conferințe internaționale;
- schimburi academice bilaterale cu universități din Europa și din lume (pentru mobilități de studenți, cadre didactice, cercetători, personal administrativ);
- parteneriatele dintre universități și mediul de afaceri și instituții publice locale și centrale pentru efectuarea stagiilor de practică a studenților, internship, cercetare doctorală și postdoctorală;
- reputație internațională solidă în ceea ce privește prestigiul specializărilor de medicină și inginerie;
- vizibilitatea învățământului superior românesc în Africa și Asia;
- platforma StudyinRomania (www.studyinromania.gov.ro) în vederea informării privind oportunitățile de studiu și sistem de admitere online în majoritatea universităților din România;
- oportunități de burse oferite de statul român prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe (www.scholarships.studyinromania.gov.ro);
- digitalizarea procesului educațional în majoritatea universităților românești;
- numărul mare de vorbitori de limba engleză, germană, maghiară și franceză din România;
- existența unor ”povești de succes” cu privire la educație transfrontalieră și internaționalizarea acasă în învățământul superior din România.

Puncte slabe:

- număr redus de programe de studiu intensive (școli de vară, școli tematice etc), ce pot funcționa ca metode de promovare a universităților care le organizează și de recrutare de studenți pentru un ciclu complet de studii;
- oferta academică neadaptată cerințelor pieței forței de muncă internaționale;
- promovare insuficientă a ofertelor de studiu în străinătate în mod particularizat pentru grupuri-țintă și regiuni cu caracteristici specifice;
- lipsa unei strategii naționale de internaționalizare a învățământului superior românesc și a unor planuri de acțiune corelate cu bugete definite, cu componente distincte pentru: internaționalizarea programelor de studii, creșterea numărului de studenți internaționali, creșterea numărului și a calității mobilităților outgoing și asigurarea unei proporții corecte între mobilitățile incoming și outgoing, internaționalizarea cercetării, conectarea la Diaspora (studenți, cercetători, cadre didactice), internaționalizarea resursei umane din universități;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- lipsa unei strategii de marketing internațional a învățământului superior românesc cu componente distincte pentru studenți la nivel de licență, masterat sau doctorat, pentru universități comprehensive, tehnice, de medicină sau de medicină veterinară și științe agricole;
- număr mare de universități care nu au activități coerente de marketing educațional;
- grad redus de internaționalizare a studiilor doctorale (număr redus de doctoranzi internaționali care studiază în România, număr redus de doctorate în cotutelă internațională, număr redus de conducători de doctorat de la nivel internațional etc);
- poziționarea slabă a universităților românești în clasamente și rankinguri internaționale;
- rată scăzută a citărilor științifice și număr redus de reviste cotate ISI (54 de reviste din 13850, adică 0,39%, conform <https://uefiscdi.gov.ro/scientometrie-reviste>);
- Absența unui sistem centralizat de admitere (Fit, et al, 2022)
- lipsa accesului universităților publice particulare la accesarea de fonduri nerambursabile pentru dezvoltarea capacității instituționale.

Oportunități:

- interes crescut al studenților din Africa și Asia pentru programele de studii din Europa;
- acces la fonduri nerambursabile pentru investiții în învățământ superior pentru universitățile publice de stat;
- utilizarea experienței dobândite prin participarea la târguri internaționale de promovare a învățământului superior în scopul îmbunătățirii eficienței economice a acestor tipuri de acțiuni;
- dezvoltarea comunităților de alumni internaționali;
- îmbunătățirea nivelului de colaborare cu membrii comunităților din Diaspora;
- afluxul de studenți și personal universitar din universități din Ucraina;
- număr mare de universități românești membre în alianțe de universități europene;
- oportunitățile oferite de noul program Erasmus+ 2021-2027;
- utilizarea experienței dobândite de universități cu nivel ridicat de performanță a internaționalizării acasă (ex.: universități care dețin acreditări internaționale ale programelor educaționale), precum și cu performanță superioară a internaționalizării în străinătate (ex.: universități care susțin campusuri universitare în afara granițelor României);
- utilizarea unor instrumente de blockchain, dezvoltate la noi în țară (Universitatea Politehnică Timișoara), pentru securizarea și recunoașterea reciprocă a microcreditelor acordate la cursuri realizate și implementate în colaborări internaționale, simultan cu promovarea acestei metode inovative ca avantaj competitiv în domeniul internaționalizării;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- formularea și implementarea unor noi planuri de măsuri și a unor strategii îmbunătățite ca urmare a utilizării recomandărilor și suportului asigurate prin structurile specializate de la nivel național.
- existența unei îmbunătățiri substanțiale a nivelului colaborărilor în proiecte internaționale și în rețele ale instituțiilor cu prestigiu la nivel internațional (ERA, EHEA, EUN etc.);

Amenințări:

- lipsa unei strategii convergente de marketing internațional a universităților din România, realizată la nivelul strategiilor similare ale universităților din UE;
- instabilitatea mediului politic și economic de la nivel național și internațional;
- lipsa unor măsuri necesare armonizării legislației din domeniul educației, cercetării și respectiv, în domeniul muncii și asistenței sociale, care să permită atât îmbunătățirea nivelului de atragere și reținere a studenților și a personalului didactic din afara țării, cât și a aspectelor privind simplificarea procedurilor de recunoaștere a diplomelor obținute în afara țării, acreditarea programelor realizate în parteneriat („*joint programmes*”), respectiv a modalităților de motivare a personalului universitar autohton privind implicarea majoră în internaționalizare;
- evoluția demografică a populației din Europa;
- ritmul lent de dezvoltare a legislației în privința programelor de studii internaționale (diplomă comuă, microcertificări etc) mult mai redus decât cel susținut de competitori;
- lipsa acțiunilor necesare îmbunătățirii calității consultărilor dintre universități și instituțiile centrale din domeniul învățământului superior, având ca scop dezvoltarea și implementarea de politici publice durabile;
- capacitatea scăzută de absorbție a cunoașterii privind formularea de planuri strategice de acțiune adecvate creșterii performanței procesului de internaționalizare a IS din România, cu accent pe internaționalizarea acasă;
- păstrarea metodologiei existente de evaluare a performanței internaționalizării ca set de acțiuni și măsurarea rezultatelor acestora (ex.: numărul de mobilități realizate) și nu ca proces inovativ continuu, de tip ambidextral (realizat prin inovare incrementală și disruptivă susținute simultan).

Deocamdată, măsurarea și cuantificarea rezultatelor internaționalizării în învățământul superior sunt dificil de realizat, din mai multe motive. Nu există încă un consens cu privire la componentele care ar trebui incluse în măsurarea internaționalizării învățământului superior, ceea ce implică lipsa unei construcții definitorii clare în jurul conceptului. Multe dintre instrumentele existente acoperă doar un aspect al internaționalizării, de exemplu, mobilitatea studenților care sosesc și pleacă. De altfel, în cazul României, pentru foarte mult timp, internaționalizarea învățământului superior a fost percepută ca fiind echivalentul mobilităților. Alte instrumente includ indicatori care nu sunt potriviți

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

pentru comparabilitatea internațională. De asemenea, există tendința de a compara cu așa-numitele „Universități de clasă mondială”, care se bucură de nenumărați factori care favorizează intensitatea și calitatea dimensiunii lor internaționale, astfel încât orice efort comparativ duce, fără îndoială, la rezultate demoralizante care descurajează continuarea oricărui efort de măsurare. Acestea sunt universitățile care se dedică intensiv cercetării, iar clasamentele internaționale atribuie cea mai mare pondere indicatorilor privind cercetarea.

Internaționalizarea înregistrează, însă, în ultimii ani, o creștere rapidă în prioritățile instituțiilor de învățământ superior din întreaga lume, ceea ce are implicații importante atât pentru tipurile de formare personală și profesională, cât și pentru tipurile de experiențe de care au parte studenții, cadrele didactice și personalul administrativ, indiferent dacă rămân acasă sau călătoresc în străinătate, ca parte a activității lor. Așadar, internaționalizarea în învățământul superior este un proces în evoluție și în continuă schimbare, ca răspuns la evoluțiile și modificările apărute în mediul local, național, regional și global. Obiectivele de dezvoltare durabilă ale Organizației Națiunilor Unite și inițiativele Uniunii Europene privind schimbările climatice vor fi, cel mai probabil, sursa de inspirație pentru o regândire a internaționalizării în spiritul sustenabilității (un exemplu îl constituie mobilitățile verzi – „*green mobilities*”). Trebuie să fie identificate și valorificate toate oportunitățile care decurg din cooperarea internațională, în ceea ce privește sistemele de învățământ superior orientate spre viitor, de înaltă calitate și echitabile la nivel național și global. Se așteaptă ca în următorii 10 ani, numărul studenților care studiază în altă țară să crească, de la cca. “6 milioane” (Campus France, 2022) cât este în prezent, la peste 8 milioane. De asemenea, se identifică o schimbare a modului în care se manifestă internaționalizarea, de la accentul pe calitate, la accentul pe pregătirea studenților pentru a se integra într-o lume globală (de Wit, 2019). Mai mult decât atât, ultimii doi ani au transformat complet ceea ce știam despre internaționalizarea învățământului superior, digitalizând-o accelerat sau utilizând-o ca instrument de solidaritate socială în fața unor situații de criză excepțională. În ambele cazuri, obiectivul principal a fost accesibilizarea educației. Răspunsul României la aceste situații reprezintă poate cea mai mare oportunitate din ultima perioadă pentru a dezvolta dimensiunea internațională a învățământului superior.

La nivel național, ca de altfel și la nivel internațional, politicile publice, legislația, dar și inițiativele universităților românești în ceea ce privește internaționalizarea învățământului superior vizează, în general, următoarele arii de acțiune: mobilitatea studenților și a personalului; studenți internaționali și internaționalizarea resursei umane din universitățile românești; internaționalizarea curriculei și a programelor de studiu din România.

3.2. Mobilitatea studenților și a personalului

În ceea ce privește mobilitatea studenților și a personalului din universități, în România discutăm, în cea mai mare parte, despre mobilități susținute în cadrul programului ERASMUS+, completate de cele organizate sub alte umbrele (fie programe de mobilități, de exemplu, CEEPUS; fie în baza unor

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

acorduri bilaterale interuniversitare). În acest context, un aspect relevant îl constituie încheierea programului ERASMUS+ 2014-2021 și demararea noului program ERASMUS+ 2021-2027.

Referitor la mobilitățile studenților, accentul pus de noul program pe mobilitățile mixte ce vor fi implementate în Programele Intensive Mixte, pe mobilitățile de scurtă durată (cu accent pe cele dedicate doctoranzilor) și pe schimburile virtuale, va schimba treptat paradigma de înțelegere a mobilităților ERASMUS+, care nu mai sunt doar fizice și doar de durată medie și lungă. Iar acest lucru va însemna o mai mare atractivitate a mobilităților ERASMUS+ pentru studenți și creșterea accesibilității unei mobilități pentru acele categorii de studenți care din diverse motive nu ar opta pentru o mobilitate fizică pe termen mediu și lung (un semestru sau un an universitar). O mobilitate de scurtă durată, ori una virtuală/hibridă, poate veni în întâmpinarea obstacolelor identificate de studenți ca fiind principalele motive pentru renunțarea la o experiență internațională: resurse financiare, separarea de grupurile de suport (familie, prieteni), relocarea într-o țară străină.

Internaționalizarea studiilor doctorale este un subiect care preocupă universitățile din România în urma evaluărilor școlilor doctorale realizate de ARACIS în 2021, iar mobilitățile doctoranzilor pot contribui favorabil la creșterea indicatorilor de performanță în acest sens, mai ales dacă ele sunt realizate în cadrul oferit de o cotutelă internațională. De altfel, în Ordinul nr. 3651/2021 din 12 aprilie 2021 privind aprobarea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare, este menționată concret organizarea de doctorate în cotutelă internațională ca indicator de performanță. Astfel, mobilitatea doctoranzilor ca o componentă a cotutelei internaționale, contribuie și la atingerea unor obiective privind integrarea mobilității drept componentă obligatorie în programul/parcursul de studiu al studentului/studentei, cotutelele doctorale internaționale și mobilitățile pe care le implică fiind o instanță specifică a acestei situații. Însă una relevantă pentru intersecția dintre internaționalizarea programelor de studiu și a parcursului educațional în care o experiență internațională de mobilitate nu mai e opțională sau complementară, ci integrată în programul de studiu.

Cu privire la mobilitatea personalului, conform Policy Brief Internaționalizarea Învățământului Superior Românesc- Mobilitatea personalului universitar, nr. 1/2021, în perioada 2014/2015 – 2018/2019 a crescut atât numărul de mobilități de tip incoming (98,49%), cât și cele de tip outgoing (61,28%), iar ponderea mobilităților de tip outgoing (68%) este semnificativ mai mare decât cea a celor de tip incoming (32%). Ceea ce e important, însă, e faptul ca mobilitatea personalului, aproape similar cu cea a studenților, e înțeleasă ca mobilitate Erasmus+ în general, iar proiectele de mobilități Erasmus+ sunt percepute ca oportunități unice de a accesa o experiență internațională pentru personalul didactic și administrativ din România. În mod cert, contribuția programelor Socrates, Erasmus, Erasmus+ la internaționalizarea învățământului superior românesc nu poate fi contestată, însă dezvoltarea unor oportunități adiționale de accesare a unei experiențe internaționale de predare sau formare pentru personalul didactic și nedidactic din învățământul superior este esențială pentru creșterea accesului la astfel de activități și la beneficiile pe care le pot genera.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

3.3. Studenți internaționali

Un obiectiv principal al strategiilor de internaționalizare a universităților din România îl constituie creșterea numărului de studenți internaționali. Cu cel mai mare număr de studenți internaționali prezenți pe teritoriul său, Europa deține un important rol („*trend setter*”) în stabilirea direcției de evoluție a internaționalizării la nivel mondial. Aflată simultan în acțiuni de cooperare și competiție alături de țări din Uniunea Europeană cu secole de tradiție universitară (Olanda, Franța, Polonia, Austria, Germania, Republica Cehă), România participă, în general, în calitate de „urmăritor” („*follower*”) al tendințelor globale din domeniul internaționalizării, promovate și susținute de țările aflate pe primele locuri în topul mondial: SUA, Australia, Canada, Marea Britanie, Franța, Germania, Olanda, Suedia sau Danemarca.

Privită din perspectiva capacității și calității educaționale de la nivel universitar și a interesului constant pentru internaționalizarea și accesibilizarea programelor educaționale pentru studenți din străinătate, în România se poate constata existența unui remarcabil potențial de atragere a candidaților la studii superioare, ce trebuie și poate să fie valorificat. Acest lucru, însă, depinde de strategii naționale și instituționale de recrutare de studenți internaționali care să fie: realiste în raport cu capacitatea instituțională a universităților și statului român, coerente (mai ales în ceea ce privește accesibilitatea) în raport cu regiunile vizate de la nivel global atât la nivel național, cât și instituțional, și competitive în raport cu celelalte state din Europa Centrală și de Est.

România a făcut pași importanți în ultimii zece ani cu privire la dezvoltarea unei abordări coerente la nivel național și a unor planuri de acțiune concrete referitoare la recrutarea acestora, dar și dezvoltarea unor abordări instituționale incluzive referitoare la integrarea acestora în comunitățile universităților din România. Numărul total al studenților din România este, conform Raportului public 2020 starea finanțării învățământului superior (UEFISCDI-CNFIS, 2021), de 457.230. Conform Studiului de marketing privind potențialul de promovare a universităților românești: “în termeni de evoluție a studenților internaționali care vin să studieze în România pentru un ciclu întreg, s-a observat o creștere de 34% în ultimii șase ani (Fit, et al, 2022) , de la 21.282 studenți internaționali în anul universitar 2014/2015 (aceștia reprezentând 5,07% din totalul studenților), la 28.616 în anul universitar 2019/2020 (reprezentând 6,26% din totalul populației studențești)” (Fit, et al, 2021, p. 7).

În primul rând, dezvoltarea platformei **StudyinRomania** în cadrul proiectului “Internationalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate (IEMU)” a fost esențială pentru accesibilizarea ofertei de studii pentru cetățenii din străinătate interesați să studieze în România. StudyinRomania nu face doar o cartografiere a programelor de studii pe care universitățile din țară doresc să le promoveze la nivel global, ci oferă informații esențiale despre viața de student, despre integrarea formală și informală în România ca student internațional. De asemenea, umbrela StudyinRomania a oferit cadrul necesar organizării primelor standuri naționale la evenimente dedicate internaționalizării învățământului superior precum conferința anuală a *European Association for International Education (EAIE)* sau alte târguri internaționale organizate în diverse state din întreaga lume cu scopul de a recruta studenți din zonele respective. Aceeași umbrelă a oferit, de asemenea,

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

diverse instrumente de promovare care au putut fi preluate la nivel instituțional în vederea promovării (prezența pe rețele sociale a StudyinRomania, cu posibilitatea de a prelua conținutul la nivelul rețelelor sociale ale universităților; video de promovare a învățământului superior din România; digitalizarea procesului de aplicare pentru bursele oferite de statul român prin intermediul MAE, aplicația de mobil StudyinRomania, Catalogul instituțiilor de învățământ superior din România etc). Toate acestea au contribuit la creșterea vizibilității oportunităților de studiu din România la nivel european și global.

O politică publică ce susține direct internaționalizarea învățământului superior din România, o reprezintă faptul că începând cu anul 2016, Ministerul Educației, prin intermediul Consiliului Național privind Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS), derulează competiții de proiecte pentru susținerea unor activități specifice la nivelul universităților, folosind Fondul de Dezvoltare Instituțională (FDI) drept instrument dedicat de finanțare. Un domeniu prezent constant în acest program îl reprezintă internaționalizarea învățământului superior. Deși nu e orientat exclusiv spre recrutarea de studenți internaționali, multe dintre obiectivele acestui domeniu sunt orientate direct spre promovarea României la nivel global ca destinație pentru studii de licență, masterat și doctorat. De asemenea, conform *Studiului de marketing privind potențialul de promovare a universităților românești*, o analiză a activităților preferate de universități pentru finanțare prin acest mecanism denotă prioritizarea promovării și marketingului internațional, recrutării de studenți din străinătate, dezvoltarea de instrumente de accesibilizare a ofertei de studii și de integrare în comunitate pentru acești studenți.

3.4. Internaționalizarea resursei umane în universitățile din România

Procesele și inițiativele de internaționalizare a resursei umane din universitățile românești nu trebuie confundate cu sau limitate la prezența unor lectori de limbă și cultură străină, ori cu mobilitățile incoming de scurtă durată ale personalului de la universități partener. Există cel puțin trei perspective din care putem privi internaționalizarea resursei umane din universități:

- **Recrutarea de cadre didactice internaționale și cercetători pe perioade de timp medii, lungi sau nedeterminate în orice domeniu considerat strategic de către universități.** Aici se includ lectorii de limbă și cultură străină, susținuți prin diverse mecanisme în universitățile din România, dar și multe alte categorii de cadre didactice și cercetători din străinătate care predau în România în alte contexte decât cele ale unor mobilități de scurtă durată (lectori Fulbright, lectori DAAD etc). Însă, recrutarea și susținerea financiară a acestora e intermediată de diverse organizații și instituții, universitățile având mai degrabă un rol de gazdă, reactiv la o ofertă existentă. Iar o internaționalizare reală a resursei umane din mediul universitar românesc ar presupune planuri de acțiune în vederea recrutării de cadre didactice și cercetători internaționali cu scopul de a stimula internaționalizarea, dar și resurse financiare alocate de universitate cu acest scop bine definit. O variantă de lucru o reprezintă programele de tip „*Visiting Lecturer/ Researcher*”.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- **Includerea unei dimensiuni internaționale în formarea continuă a personalului didactic și nedidactic universitar** (cursuri de limbi străine puse la dispoziția personalului didactic și nedidactic universitar în vederea creșterii nivelului de cunoaștere a acestora, cursuri de comunicare interculturală, mobilități în străinătate, de cercetare, de predare sau de formare, recomandate și recunoscute în evaluarea anuală etc).
- O a treia perspectivă a internaționalizării resursei umane din România o reprezintă **inițiativele de conectare a învățământului superior și cercetării din România la Diaspora**. Această perspectivă oferă o mai mare accesibilitate la metode de predare și cercetare internaționale, dar și o balansare a fenomenului de *brain drain*.

Din păcate, internaționalizarea resursei umane din universitățile românești a fost pentru prea mult timp bazată pe oportunitățile oferite de alte instituții, deci pe sprijin extern, total sau parțial, decât pe investiții și strategii proprii de recrutare de cadre didactice și cercetători pe termen mediu, lung sau permanent. De asemenea, formarea resursei umane existente prin adaugarea unei dimensiuni internaționale la procesele de formare continuă, a fost pentru prea mult timp limitată la anumite segmente de personal (cadre didactice care predau în cadrul unor programe de studii internaționalizate, personal administrativ din cadrul birourilor/ departamentelor de relații internaționale), fără a fi considerată o nevoie sau un obiectiv general.

3.5. Internaționalizarea curriculei și a programelor de studii din România

Prezența studenților internaționali în universitățile din România, dar și internaționalizarea resursei umane din instituțiile de învățământ superior din țară sunt strâns conectate la procesele de internaționalizare a curriculei și a ofertei de programe de studiu. Un pas important în ceea ce privește internaționalizarea programelor de studii din România îl reprezintă Ordonanța de Urgență nr. 22/1.04.2021 privind modificarea și completarea Legii Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 87/2006, cu modificările și completările ulterioare.

Deși în România, prin Hotărârea nr. 1424 din 11.10.2006 pentru aprobarea metodologiei-cadru de organizare a programelor de studii integrate, oferite de două sau mai multe universități, care conduc la obținerea de diplome comune, programele de studii integrate erau, teoretic, o varianta de lucru în dezvoltarea de programe de studii internaționale, abia odată cu OUG nr. 22/1.04.2021, a fost introdusă în practică noțiunea de program integrat („*joint degree*”). Viziunea care reiese din modificările și completările aduse de OUG nr. 22/1.04.2021 susține dezvoltarea unei cooperări internaționale interuniversitare mai ample în cazul acestor programe de studii, având ca obiective schimbarea abordărilor din procesul educațional și creșterea calității. Însă, mai sunt pași importanți de făcut în vederea operaționalizării acestor tipuri de programe de studii în România, în sensul în care ne lipsește un model de diplomă și de supliment la diplomă, precum și ghidul de evaluare externă în

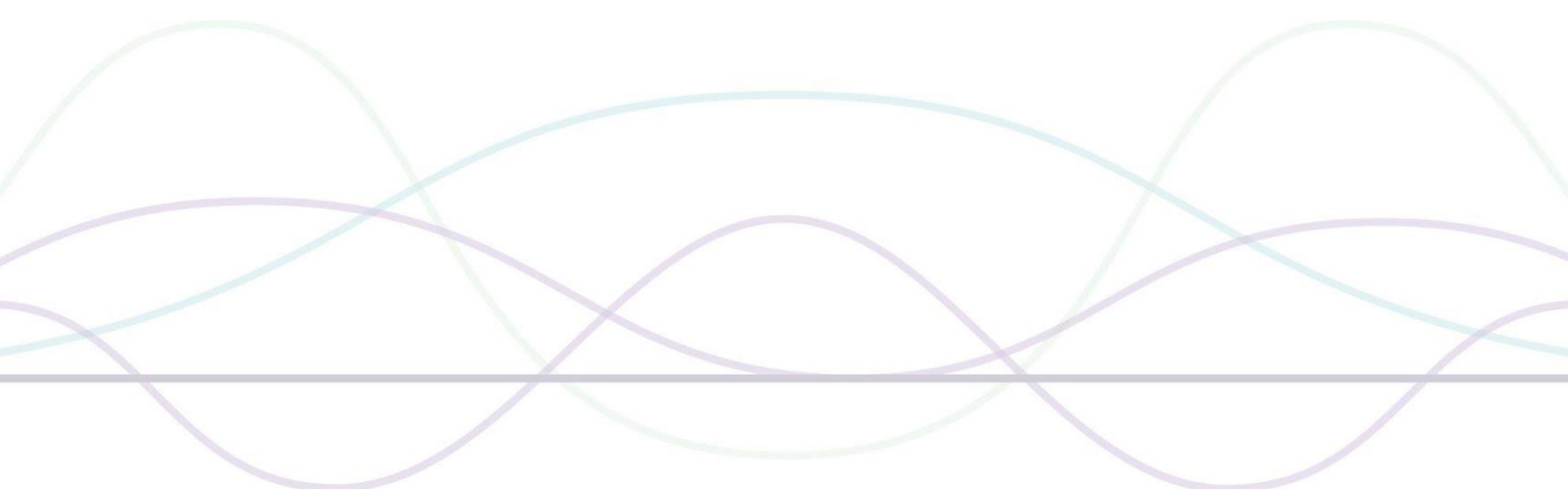
UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

vederea acreditării acestor programe, iar HG 1424/2006 nu e încă actualizată. În contextul unei integrări tot mai extinse a colaborărilor interinstituționale internaționale dintre instituțiile de învățământ superior europene și, implicit, românești, operaționalizarea programelor de studii integrate va reprezenta nu doar un instrument de adâncire/dezvoltare a acestor colaborări, ci și unul de internaționalizare a parcursului educațional al studenților înmatriculați la aceste programe și de creștere a potențialului acestora pentru acces pe piața muncii.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

4. Exemple de bună practică

Deoarece în România internaționalizarea în învățământul superior a devenit o dimensiune centrală în procesele de dezvoltare instituțională și o prioritate la nivel național abia în ultimul deceniu, foarte des **modelele de bune practici** sunt căutate aproape întotdeauna în străinătate. În general, se urmăresc și se consideră bune practici modele și activități de internaționalizare de la universități de prestigiu, de exemplu, din vestul Europei. Dar, ca și în alte domenii, astfel de procese au rezultatele scontate doar în unele cazuri. Iar alteori, împrumutarea unor practici sau chiar politici publice dintr-un cadru instituțional și național înspre un altul, fără o analiză clară a nevoilor și variabilelor care le alterează odată ce sunt transferate în alt context, poate genera schimbări sistematice simulate, cu rezultate vizibile pe termen scurt, dar fără impact sustenabil pe termen mediu și lung.

Pe de altă parte, însă, în România în general și în universități din România în particular, au fost dezvoltate inițiative, proiecte, politici publice ce pot constitui modele de bune practici pentru alte instituții de învățământ superior din țară sau pentru alte state de la nivel european. Câteva exemple identificate în acest sens sunt prezentate pe scurt mai jos. Acestea vizează diverse dimensiuni ale internaționalizării în învățământul superior, mai ales în context european: calitatea mobilităților internaționale, colaborarea interinstituțională la nivel internațional și național în scopul dezvoltării capacității, internaționalizarea acasă etc.

Flexibilizarea organizării, recunoașterii și echivalării mobilităților studenților: [Ordinul nr. 3223 din 8 februarie 2012 pentru aprobarea Metodologiei de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate](#) a oferit, încă de acum zece ani, premisele aplicării principiului flexibilității în gestionarea recunoașterii și echivalării rezultatelor mobilităților *in integrum* și pe baza competențelor. Acest lucru a oferit universităților din România foarte devreme cadrul în care se puteau implementa “ferestrele de mobilitate” sau “ferestrele de flexibilitate” („*mobility window/ flexibility window*”). La momentul prezent, acest concept foarte util pentru organizarea mobilităților internaționale, pentru atractivitatea acestora în rândul studenților și recunoașterea rezultatelor lor, încă nu e implementat sau nu e acceptat în foarte multe țări, tocmai fiindcă nu există un cadru legislativ și contextul instituțional favorabil.

Networking național între alianțele europene: [RO European Universities](#) reprezintă o rețea de nouă universități românești ce fac parte din alianțe europene formate ca rezultat al inițiativei CE Universități Europene (European Universities). Acestea sunt: Universitatea Tehnică de Construcții din București, Universitatea din București, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, Universitatea din Petroșani, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Universitatea Politehnică din Timișoara, Universitatea Politehnică din București și Universitatea de Vest din Timișoara. Având în vedere importanța reprezentării studenților într-un astfel de demers, Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR) a devenit un partener al rețelei mai sus menționate încă din faza inițială a organizării acesteia. Scopul rețelei este unul dublu: schimbul de bune practici între instituțiile de învățământ superior membre și

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

formarea unui nucleu reprezentativ de universități românești ce vor lua parte la definirea viitorului învățământului superior european, cu scopul de a utiliza experiențele și rezultatele lor în beneficiul dezvoltării sistemului educațional din România. Ceea ce este particular rețelei RO European Universities e caracterul național al acesteia, organizat însă în jurul unor activități și obiective profund internaționale. O altă specificitate o reprezintă constituirea acesteia printr-un proces de tip *bottom-up, grassroots*, odată cu identificarea nevoilor acestor universități din România în noul context de colaborare internațională interinstituțională în care s-au poziționat. O altă particularitate o reprezintă dezvoltarea unor grupuri de lucru în cadrul rețelei pe diverse teme de actualitate în alianțe europene, dar din care fac parte nu doar reprezentanți ai instituțiilor membre din România, ci și ai altor părți interesate (*stakeholders*) de la nivel național: Ministerul Educației, ANPCDFP, ARACIS, UEFISCDI, ANC, CNRED. Există, astfel, în această rețea procese care includ fluxuri colaborative între alianțe europene, universități românești și instituții centrale din sistemul de învățământ din România, ceea ce o face unică la nivel european.

Mecanisme naționale de susținere directă a unor inițiative europene: [Apelul național la propuneri de proiecte 2022](#) lansat de Agenția Națională (ANPCDFP) menționează explicit că în modul de alocare a fondurilor Erasmus+ pentru proiectele de mobilitate în domeniul universitar susținute din fondurile politicii interne (între țările Programului) va fi inclus un criteriu prin care se va acorda prioritate solicitărilor de finanțare pentru mobilități depuse de către instituțiile de învățământ superior care fac parte din Alianțele de Universități Europene aprobate în cadrul Apelurilor 2019 și 2020 în calitate de parteneri. Această măsură vizează sprijinirea atingerii obiectivelor propuse cu privire la facilitarea mobilităților realizate în cadrul Alianțelor de Universități Europene finanțate prin Programul Erasmus+. Această măsură este unică în statele participante la program și reprezintă un angajament ferm luat la nivel național în vederea sprijinirii unei inițiative europene, prin susținerea cel puțin a universităților din România ce implementează proiecte Erasmus+ European Universities și, implicit, a alianțelor din care acestea fac parte.

Abordarea unor crize umanitare internaționale (Ucraina) prin accesibilizarea educației din România pentru refugiați: Ordinul Ministrului Educației nr. 3325 din 2 martie 2022 privind completarea anexei la Ordinul ministrului educației nr. 5140/2019 pentru aprobarea Metodologiei privind mobilitatea academică a studenților (*publicat în Monitorul Oficial nr. 209 din martie 2022*) și Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 20/07.03.2022 privind modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri de sprijin și asistență umanitară (*publicată în Monitorul Oficial nr. 231/08.03.2022*) sunt documente legislative care permit studenților provenind de la instituții de învățământ superior din Ucraina să opteze pentru mobilitate academică definitivă la universități din România. Condițiile pentru aceste transferuri internaționale sunt favorabile studenților aflați într-un context nefavorabil (posibilitatea de a completa dosarul de mobilitate definitivă la un moment ulterior, posibilitatea creșterii cifrei de școlarizare cu până la 20% pentru integrarea acestora etc), un factor important reprezentându-l scutirea de taxele specifice statelor terțe UE, deci și Ucrainei, pentru studenții cetățeni ai acestei țări. Complementar acestor măsuri solidare la nivel de sistem, universitățile au completat aceste reacții foarte rapide ale

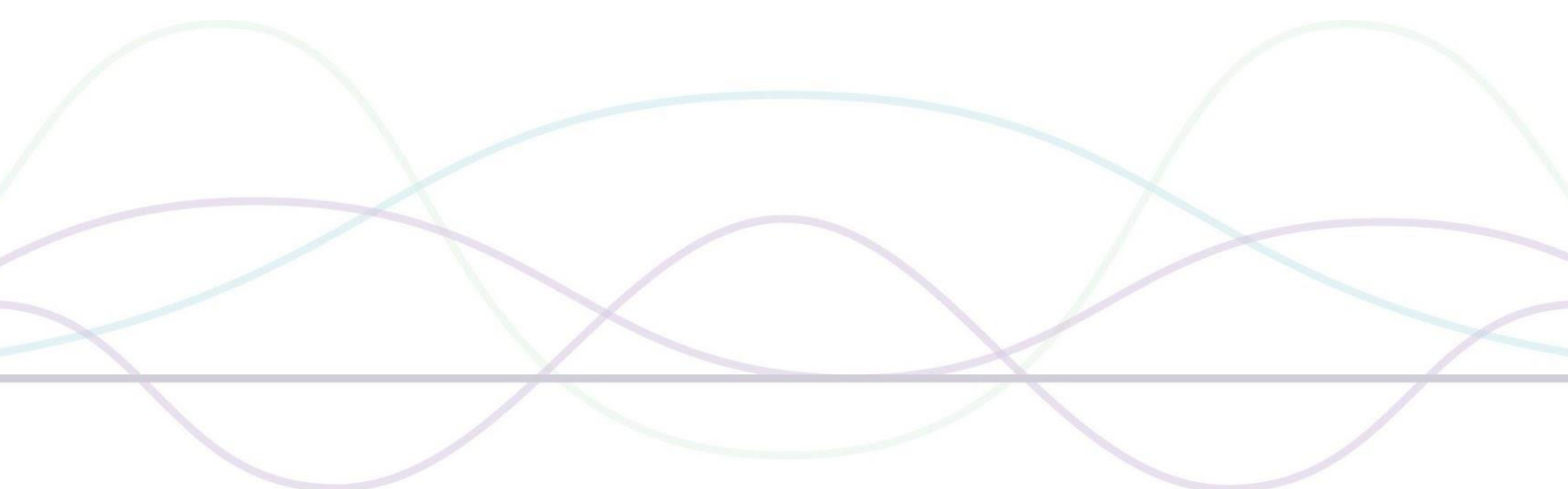

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Ministerului de resort, cu propriile soluții la diverse probleme cu care se confruntă studenții ucraineni aflați pe teritoriul României pe perioada conflictului din Ucraina: cursuri intensive de limba română pentru o integrare mai facilă în universitate și în comunitate, cazare gratuită în căminele studențești etc. Particular României în acest caz a fost viteza de reacție din perspectiva sistemică, dar și din cea instituțională.

5. Provocări și recomandări

”În fața unui mediu caracterizat de provocări și modificări rapide (Locke, 2021), de un suport guvernamental instabil și creșterea xenofobiei, sau chiar a naționalismului (de Wit și Deca, 2020), continuarea concentrării pe internaționalism poate reprezenta o provocare pentru instituțiile de învățământ superior (Wysocka, 2021).

Înscrierea candidaților internaționali. Admiterea la învățământul superior din România pentru cetățenii străini s-a îmbunătățit semnificativ în ultimii ani, atât din punctul de vedere al informării (prin platforma StudyinRomania), cât și din punctul de vedere al oportunităților oferite candidaților cu o situație financiară precară (prin burse de diverse tipuri, de exemplu, bursele oferite prin intermediul ME-MAE). Pentru candidații din state terțe UE, însă, în număr semnificativ mai mare de la an la an, procesul centralizat de admitere care încă implică acceptul Ministerului Educației și lipsa unor proceduri digitalizate în acest sens, crește timpul de răspuns al universităților românești la aplicațiile respective și reduce gradul de fidelizare al aplicanților comparativ cu universitățile din alte țări. Astfel, descentralizarea și digitalizarea procesului de admitere pentru cetățenii din state terțe UE rămâne o provocare.

Recomandări:

- Digitalizarea proceselor de admitere pentru cetățenii străini la universitățile din România, dar și la Ministerul de resort;
- Elaborarea unor funcționalități pentru digitalizarea procesului de pre-admitere prin intermediul platformei StudyinRomania;
- Dezvoltarea brandului StudyinRomania în direcția asigurării unei prezențe constante la evenimente din domeniul internaționalizării învățământului superior sau la târguri educaționale internaționale sub această umbrelă este esențială;
- Descentralizarea procesului de admitere pentru cetățenii din state terțe UE prin formarea de personal specializat la nivelul universităților în vederea recunoașterii documentelor care atestă studiile anterioare.

Internaționalizarea programelor de studiu, a resursei umane și creșterea capacității resursei umane din cadrul universităților. În contextul oferit de perspectiva European Degree, dar și de obiectivele privind programele de studiu de licență și master cu diploma comună (joint degree) sau doctoratele organizate în cotutelă internațională, rămâne o provocare pentru sistemul de învățământ superior din România modul în care susține aceste demersuri și oferă cadrul legislativ și finanțarea necesară în acest sens. O altă provocare este “gradul scăzut de atractivitate al studiilor doctorale, în special pentru studenții internaționali” (Iftimescu et al, 2022). Internaționalizarea curriculei și a programelor de studiu rămâne un obiectiv principal al universităților din România, direct conectat la recrutarea de studenți internaționali. Un alt aspect îl reprezintă internaționalizarea resursei umane din învățământul superior prin specializarea cadrelor didactice din România, dar și prin recrutarea unor cadre didactice din străinătate, fie prin inițiative naționale sau instituționale. Cea mai actuală formă de manifestare a competiției din domeniul internaționalizării o reprezintă învățământul

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

superior transnațional, denumită uneori și educație universitară fără granițe („*cross-border higher education*” sau „*borderless higher education*”), aceasta reprezintă o modalitate prin care resurse educaționale dintr-o țară sunt oferite în altă țară (ACA, 2008, doc. citat de Zhuplev și Koepp, 2020) în cadrul unui ”campus internațional”.

Recomandări

- Dezvoltarea programelor de studiu intensive în limbi străine (școli tematice, școli de vară/iarnă) în care să interacționeze studenți români și studenți internaționali, care pot fi utilizate și ca instrument de marketing, de familiarizare cu ceea ce oferă universitățile din România;
- În funcție de grupul țintă de studenți internaționali vizați, instituțiile să prioritizeze dezvoltarea de programe în limbi străine precum engleza sau franceza (în cazul în care se dorește atragerea de studenți vorbitori de franceză) sau dezvoltarea de programe de studiu cu diplomă dublă și/sau comună („*double/joint degrees*”) în domenii prioritare pentru România;
- Dezvoltarea de micro-certificări („*microcredentials*”) și oferirea lor de către universitățile din România, eventual prin colaborări internaționale, procese pilotate la acest moment de alianțele de universități europene, dar pentru care va fi nevoie de dezvoltarea cadrului legislativ necesar la nivel național;
- Dezvoltarea unor programe de granturi pentru lectori internaționali, fie la nivel național, fie la nivel instituțional („*Visiting Lecturer*”) care să poată fi accesate, prin competiție, de cadre didactice din străinătate ce pot preda un semestru sau un an în România (nu numai lectori de limbă și cultură sau alți lectori primiți în cadrul unor acorduri interguvernamentale etc.);
- Creșterea dimensiunii și capacității instituționale internaționale a universităților, internaționalizare acasă;
- Dezvoltarea cadrului legislativ favorabil implementării programelor de studii integrate ce vor oferi diplome comune sau europene;
- Pentru stimularea mobilității și internaționalizării studiilor doctorale, se recomandă creșterea numărului de burse pentru mobilități de scurtă durată (inclusiv din surse proprii ale universităților) și implicarea studenților doctoranzi în proiecte de cercetare cu parteneri internaționali și cu tematici de interes pentru aceștia;
- Pentru creșterea calității programelor de studii în limbi străine este necesară investiția în dezvoltarea competențelor lingvistice (de tip profesional) și competențelor (diversitate) a cadrelor didactice și administrative. Acest lucru se poate face prin inițierea de cursuri, evenimente sau activități pentru creșterea competențelor lingvistice în anumite limbi străine cât și prin participări la evenimente online și offline (conferințe, mobilități de predare, training).

Crearea de facilități și stimulente pentru atragerea de studenți internaționali și creșterea retenției absolvenților internaționali

Recomandări

- Realizarea unui **pachet de măsuri și politici personalizate** pentru a ajuta studenții internaționali, atât în contextul pandemiei COVID-19, dar nu numai;
- Oferirea de către universități de burse din surse proprii, pe lângă bursele statului român, împreună cu alte tipuri de facilități ca pachete integrate de măsuri;
- După modelul altor țări, pachetele ar putea include: scutirea taxelor de studii pentru studenții care au un venit familial mai mic de o anumită sumă raportată la venitul mediu pe economie, extinderea termenului pentru plata taxelor de studii pentru semestrele afectate direct de pandemie, război sau alte evenimente;
- Concentrarea atenției instituțiilor de învățământ superior în consolidarea parteneriatelor între industrie și zona academică prin invitația la cursuri a specialiștilor din domeniu, alumni cu scopul de a ține prelegeri pentru studenți, aceștia fiind o resursă valoroasă ce poate motiva studentul în procesul educațional. Parteneriatul public-privat poate aduce contribuții importante privind apropierea și facilitarea accesului pe piața muncii;
- Implementarea unor politici de stimulare a tinerilor absolvenți pentru încurajarea acestora de a rămâne în România după finalizarea studiilor. Printre măsuri pot fi prelungirea de la 9 luni la 12 luni a dreptului de ședere temporară în țară după absolvirea studiilor, pentru căutarea unui loc de muncă, oferirea de stimulente pentru deschiderea unei afaceri etc.

Mobilitate. La momentul actual, pentru mobilitățile realizate sub umbrela noului program Erasmus+ cea mai mare provocare o constituie tranziția către Erasmus Without Paper și digitalizarea proceselor aferente organizării mobilităților, dar și implementarea European Student Card (ESC). La acest moment, o singură universitate din România emite ESC. La acestea se adaugă provocarea reprezentată de susținerea mobilităților tradiționale (de un semestru sau un an academic) în timp ce sunt promovate și pilotate noi tipuri de mobilități: mobilități de scurtă durată, mobilități hibride, mobilități virtuale. Pentru a fi puse în valoare de către studenți, mobilitățile trebuie asigurate din perspectiva recunoașterii integrale a studiilor efectuate în străinătate. Deosebirile de structură și conținut curricular (mai ales în domeniul medical) pot crea dificultăți majore de continuare a studiilor (chiar în condițiile atribuirii de credite transferabile pentru studiile realizate).

Recomandări

- Îmbunătățirea gradului de digitalizare al proceselor administrative privind mobilitățile (și nu numai) prin tranziția către conceptul „Erasmus fără hârtie” („*Erasmus Without Paper*”) și implementarea Cardului Studentesc European („*European Student Card*”), inclusiv prin alocarea de resurse în acest sens;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Flexibilizarea conceptului de mobilitate pentru a include diverse tipuri de mobilități, realizată prin noul program Erasmus+, poate reprezenta o soluție la numărul în scădere de mobilități tradiționale. Procesele aferente implementării acestor noi tipuri de mobilități trebuie să fie bine definite și integrate la nivel de politică și procese instituționale, naționale și europene. Concret, recomandarea vizează introducerea și definirea (definiție incluzivă) noțiunilor de mobilitate temporară internațională de trei tipuri (fizică/virtuală/"blended") în cadrul legislației naționale și operaționalizarea acestor tipuri de mobilități („*virtual mobility*”) prin realizarea metodologiilor aferente;
- Dezvoltarea cadrului legal necesar pentru a lua în considerare finanțarea mobilităților virtuale cu un grant pentru studenții angrenați în acest tip de activitate;
- Stimularea acestor mobilități prin oferirea de oportunități /stimulente financiare pentru instituțiile de învățământ superior care dezvoltă oferte de cursuri în format virtual, ținând cont de costurile privind formarea resursei umane necesare pentru dezvoltarea unei oferte de cursuri adiționale;
- În scopul îmbunătățirii interesului pentru participarea studenților la mobilitățile de lungă durată, prin strategiile universitare ar trebui să se urmărească dezvoltarea de colaborări cu acele universități cu care există înțelegeri/acorduri cu privire la conținutul curriculumelor și la evaluările la care vor participa studenții pe perioada mobilităților.

Internaționalizare după COVID-19. În ciuda impactului negativ al pandemiei asupra relațiilor internaționale în învățământul superior, transferul acestei sfere de activitate în zona virtuală pentru o perioadă de timp a generat și o serie de beneficii, unele dintre ele vizând accesibilizarea experiențelor internaționale. Astfel, evenimentele internaționale au devenit accesibile pentru mai mulți în format virtual (internaționalizare pentru mai mulți), iar mobilitățile s-au diversificat și, prin componentele virtuale ale programelor de mobilități, mai mulți studenți au avut acces la o experiență internațională direct de acasă. În ceea ce privește tranziția la educație online în timpul pandemiei COVID-19, studenții din România de la toate ciclurile, respondenții ai Chestionarului Național Studentesc, apreciază că “eforturile universităților românești de a desfășura procesul educațional într-un mediu online au fost relativ de succes” (Deaconu, Olah, 2022). Este important de menționat că “tranziția la educația online nu a fost una lină în majoritatea cazurilor. Cel mai important motiv este că instituțiile de învățământ superior au perceput platformele educaționale online în principal ca o soluție de rezervă, mai degrabă decât una aplicată zilnic” (Deaconu, Olah, 2022). Provocarea ce ramane va fi balansarea acestor avantaje pe care le-a oferit contextul pandemic, cu revenirea la noua normalitate și cu riscurile internaționalizării virtuale (fără componenta multiculturală, interacțiune umană, cu acces limitat la unele tipuri de acțiuni etc).

Recomandări

- Maximizarea efectelor digitalizării accelerate a proceselor de internaționalizare în învățământul superior ca și consecință a pandemiei (accesibilitate crescută), fără a avea un impact negativ asupra rezultatelor și indicatorilor internaționalizării odată cu revenirea la normalitate;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Asigurarea variantei hibride a evenimentelor acolo unde este posibil, în continuare, dar și prin reanalizarea obstacolelor care stau în calea accesului la o experiență internațională atât pentru studenți, cât și pentru cadrele didactice;
- Implementarea unor soluții care să îndepărteze aceste obstacole, conectate la contextul post-pandemic.

(Re)conectarea la Diaspora. Colaborările cu Diaspora (personalul universitar și de cercetare) au potențialul de a deveni atât o sursă de studenți internaționali integrați în sistemul de învățământ superior din România (prin sistemele de burse pentru români de pretutindeni, dar nu numai), cât și de colaborări în domeniul educației și cercetării. Conectarea la Smart Diaspora poate genera echipe internaționale de proiecte educaționale și de cercetare, poate intermedia dezvoltarea de cadre bilaterale de cooperare interinstituțională. Unul dintre avantajele deosebit de importante ale acestor colaborări îl reprezintă un anumit tip de internaționalizare pe care ele îl pot intermedia, aflat la intersecția dintre internaționalizarea acasă și cea în străinătate.

Conectarea la Diaspora poate fi realizată ca eveniment sau acțiune individuală a unei instituții de învățământ superior în raport cu un grup-țintă din Diaspora sau cu o personalitate, ori ca proiect național ce include toate segmentele posibile de grupuri-țintă și toate liniile de acțiune comune ce se pot transforma în obiective la nivel național.

Recomandări

- **Dezvoltarea unei abordări strategice naționale privind conectarea sistemului de învățământ superior din România la Diaspora**, mai ales în contextul PNRR, poate asigura eficientizarea costurilor, coerența acțiunilor și maximizarea rezultatelor la nivel național și instituțional. În cadrul acestei strategii o categorie de actori interesați o reprezintă misiunile diplomatice ale României în străinătate. Acest aspect este relevant mai ales în contextul revenirii unor români în țară după o perioadă de timp îndelungată petrecută în străinătate, împreună cu copiii lor, cetățeni străini cel mai adesea, aflați la vârsta integrării în sistemul de educație superioară;
- **Dezvoltarea de proiecte sau linii de finanțare la nivel național care să susțină colaborarea cu Diaspora;**
- **Revizuirea/modificarea modalităților de recunoaștere a titlurilor didactice, funcțiilor de cercetare și competențelor obținute în străinătate**, pentru a se evita situațiile în care, un cercetător/cadru didactic de la o universitate din străinătate, să nu poată deține poziția de conducător/director de proiect de cercetare („*principal investigator*”), ca urmare a neîndeplinirii cerințelor din țară.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Valorificarea alumnilor internaționali. Alumnoi internaționali reprezintă o categorie strategică pentru creșterea capacității sistemice și instituționale prin conexiunile pe care le poate intermedia. Aceștia pot avea un rol semnificativ, similar diasporei, indiferent că este vorba despre foști studenți internaționali sau că vorbim despre alumnii români stabiliți în străinătate. Acest lucru este valabil îndeosebi în cazul în care parcursul lor profesional poate fi valorificat prin conexiuni cu instituții de învățământ superior ori organizații sau firme din străinătate cu care universitățile din România pot dezvolta colaborări.

Un proces de internaționalizare de succes al unei instituții de învățământ superior poate conduce la crearea unui număr ridicat de colaborări cu reprezentanți din mediul cultural, economic, politic și social internațional (din România sau din străinătate), realizat în special prin prezența absolvenților acestora (alumni) în posturi cheie din cadrul lor. Esențial în acest context este gradul de atașament al alumnilor din România la universitățile care i-au format. Cultura instituțională și națională din România privind alumnii în general nu e foarte dezvoltată, iar atașamentul lor variază de la nivelul departamentului, la cel al facultății, al universității și apoi, eventual, al sistemului.

Coordonarea eforturilor instituționale privitoare la valorificarea alumnilor internaționali, absolvenți ai unor instituții de învățământ superior din România, ar conduce la consolidarea poziției României în rândul statelor care utilizează învățământul ca formă de soft power. UEFISCDI, în parteneriat cu MAE, a început identificarea elementelor privind școlaritatea absolvenților străini de învățământ superior în perioada 1980 – prezent, reconstituind parțial fluxul de absolvenți internaționali din învățământul superior românesc în funcție de profilul studiat, universitatea absolvită, statul de origine etc.

Recomandări

- Dezvoltarea de acțiuni de conectare la alumnii internaționali ai universităților din România, de consolidare a comunităților de alumnii ale universităților din România prin acțiuni desfășurate în străinătate dar și în România, de facilitare a conexiunii dintre alma mater și alumnii internaționali prin, de exemplu, Newsletter dedicat acestei categorii de alumnii, evenimente online și offline de prezentare a oportunităților curente oferite de instituțiile de învățământ superior, programe sociale de sedimentare a grupurilor de alumnii ai unei universități din România sau ai tuturor universităților românești din anumite regiuni/ orașe din lume, programe de alumnii internaționali ambasadori;
- Continuarea procesului de cartografiere a absolvenților de învățământ superior internațional din universitățile din România pentru perioada 1980 – prezent.
- Realizarea unui modul *Alumni* pe platforma *Study in Romania*, care să propună o nouă viziune în ceea ce privește dialogul și cooperare cu foștii studenți, precum și constituirea unei comunități bazate pe identități și interese comune. În cadrul acesteia ar urma să fie promovate inițiativele absolvenților, acesta fiind un spațiu în care să fie facilitată colaborarea între diferite tipuri de structuri (ex. ministere, companii,

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- organizații guvernamentale și neguvernamentale, instituții de învățământ superior etc.). Interfața pentru utilizatori poate fi creată prin adaptarea platformei BrainMap.
- Valorificarea alumnilor internaționali, pe cele două dimensiuni, a alumnilor foști studenți internaționali în România și a alumnilor români stabiliți în străinătate ca factor ce poate aduce plus valoare atât colaborărilor internaționale, cât și recrutării de studenți internaționali pentru universitățile din România.

Maximizarea impactului transformator al alianțelor europene și al asocierii în rețele universitare în general. Viziunea turnului de fildeș al cunoașterii și perspectiva competiției între universități nu mai sunt de actualitate. Dimpotrivă, abordările colaborative între universități din aceeași țară sau din țări diferite, cât și între acestea și ecosistemele din care fac parte reprezintă cheia avansării științei și punerii acesteia în slujba omenirii (De Wit, H., & Jones, E., 2022). Alianțele de universități europene sunt cele care, începând cu 2019, au început să construiască, la nivel european, noul context în care să aibă loc o schimbare sistemică, prin redefinirea unui Spațiu European al Învățământului Superior bazat pe cooperare, pe punerea în comun a resurselor umane și infrastructurii, pe incluziune și mobilitate. România avea în 2022 14 universități care fac parte din alianțe europene, iar în viitorul apropiat, alte universități românești vor fi incluse ca parteneri cu drepturi depline. Ele pot deveni masa critică pentru dezvoltarea întregului sistem în direcțiile pe care acum alianțele le pilotează, cu încrederea și suportul Comisiei Europene, pentru Spațiul European al Învățământului Superior. Asistăm deja la constituirea unor alianțe ale alianțelor pe diverse subiecte și trebuie să înțelegem că aceasta este una dintre șansele extraordinare de a re poziționa învățământul universitar din România și din Europa la nivel global. Este de asemenea șansa de a deveni mai uniți, mai productivi, mai creativi și mai apropiați de societatea în care trăim, de nevoile ei, mai ales în contextul crizelor cu care ne confruntăm. Cele 10 universități românești membre în alianțe europene (an 2021) au aproape 150 000 de studenți din totalul de aproximativ 450 000 de studenți din România, adică 33%. Aceștia fac parte din zece comunități de studenți ale alianțelor europene care sunt reprezentate în România și care însumează peste un milion și jumătate de studenți. Dacă luăm în considerare valul de extindere al alianțelor din 2022 și 2023, în care vor fi cuprinse și universități din România, se estimează ca, în aproximativ un an, peste 50% din studenții din România vor fi afiliați unei alianțe europene.

Aceasta este deopotrivă o provocare, dar reprezintă și un context cu potențial mare pentru avansarea obiectivelor privind internaționalizarea învățământului din România.

- Maximizarea potențialului transformator al alianțelor de universități europene în sistemul de învățământ superior din România;
- Utilizarea universităților membre ca masă critică pentru pilotarea unor inițiative educaționale sau ca organism cu rol consultativ în ceea ce privește politicile publice și legislația cu privire la abordări în educație și cercetare pe care acestea le testează în momentul de față (micro-certificări, diploma europeană etc);

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Susținerea acestei rețele de universități la nivel național ca incubator de bune practici în vederea creșterii capacității sistemului de învățământ din România din perspectiva internaționalizării;
- Pentru stimularea doctoratelor în cotelă internațională, suplimentarea locurilor finanțate de la bugetul de stat pentru studii universitare de doctorat în cazul instituțiilor de învățământ superior din România ce fac parte din alianțe europene (acestea să fie destinate doctoratelor în cotelă internațională între instituțiile din cadrul alianțelor și cu asigurarea unei finanțări suplimentare);
- Flexibilizarea procesului de organizare a studiilor doctorale în cotelă prin recunoașterea și echivalarea automată în cadrul procesului de admitere a diplomelor de master pentru absolvenții partenerilor din alianțe europene precum și simplificarea procedurilor de înmatriculare a acestor candidați la instituția din România care participă la cotelă;

Strategie națională privind internaționalizarea învățământului superior din România, asigurarea finanțării corespunzătoare a acțiunilor prevăzute de aceasta. Strategii de internaționalizare la nivelul universităților și valorizarea acțiunilor de internaționalizare. Cu câteva excepții, pentru cele mai multe universități din România introducerea de modificări majore la nivelul strategiilor actuale asociate internaționalizării a rămas la stadiul analizei de opțiuni „go - no go”. Analiza acțiunilor considerate ca fiind aspecte “determinante”, pentru strategiile de internaționalizare din cele mai multe universități din România, scoate la lumina o relativă “inerție” în privința obiectivelor și metodelor de îmbunătățire a gradului de internaționalizare. Astfel, cele mai multe acțiuni de internaționalizare se regasesc printre cele considerate “istorice” de Zhuplev și Koepp, (2020), care-l citează pe Hamrik (1999), acestea fiind incluse în una sau mai multe din următoarele categorii:

- studii internaționale;
- facilitarea de interacțiuni pentru schimb de experiență la nivel de studenți (participări la programe de studii internaționale, recrutarea de studenți internaționali);
- asistență internațională (vizite de lucru și stagii internaționale pentru profesori și cercetători);
- antrenarea studenților în acțiuni internaționale cu caracter extracurricular (congrese studentești, concerte, competiții, vizite etc.).

Prin realizarea acestor categorii de activități, universitățile urmăresc obținerea unui “produs al internaționalizării”, aceasta deoarece, cel mai adesea, internaționalizarea este înțeleasă nu ca un proces având o dinamică și o evoluție continuă, influențată de factori socio-tehnologici și culturali de o mare complexitate, ci ca rezultat al acestui proces. Internaționalizarea este văzută însă ca un obiectiv în sine și nu o dimensiune a tuturor proceselor dintr-o universitate, iar introducerea și operaționalizarea acestei paradigme presupune alocarea de resurse umane specializate la nivel instituțional, o politică națională armonizată cu tendințele globale, un cadru legislativ funcțional și o finanțare corespunzătoare.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Recomandări

- Continuarea inițiativelor anterioare de sprijinire a universităților din România în vederea evaluării capacității instituționale privind internaționalizarea și de dezvoltare a unor strategii de internaționalizare coerente;
- Asigurarea de către Ministerul Educației a suportului specializat destinat universităților, pentru îmbunătățirea politicilor și strategiilor din domeniul internaționalizării, printr-o instituție cu expertiză în domeniu.
- Conectarea acestor strategii cu un cadru mai larg al unei strategii naționale de internaționalizare a învățământului superior (sau a componentei privind internaționalizarea din cadrul unei strategii la nivel de sector);
- Includerea unor mecanisme clare de finanțare și susținere a priorităților stabilite de acestea;
- Corelarea abordărilor strategice cu un plan de acțiuni (strategie) privind marketingul internațional al învățământului superior din România. Această abordare poate fi dezvoltată sub umbrela StudyinRomania, cu accent pe comunicarea prin intermediul rețelelor sociale, și care să cuprindă obiective strategice în termeni de domenii de interes și regiuni vizate. O abordare strategică privind marketingul educațional ar trebui să fie dezvoltată și la nivel instituțional de către universități. Acestea ar putea utiliza resursa umană specializată din cadrul facultăților de profil sau ar putea contracta expertiză externă, specialiști în marketing educațional care să le sprijine în realizarea și implementare unor planuri multianuale de promovare;
- Implicarea studenților în dezvoltarea strategiilor menționate, alături de toți ceilalți actori interesați;
- Integrarea internaționalizării în toate procesele pe care le presupune funcționarea unei instituții de învățământ superior și sustenabilitatea internaționalizării depinde de recunoașterea și valorizarea acțiunilor cu caracter internațional.

Alocarea resurselor necesare susținerii internaționalizării cuprinzătoare (extensive) prin integrare la scară largă a acțiunilor specifice internaționalizării acasă, simultan cu exploatarea de noi oportunități de participare la colaborări internaționale. Alocarea de către Ministerul Educației a fondurilor destinate internaționalizării, prin programul de finanțare a dezvoltării instituționale (CNFIS FDI) a condus la o reală și evidentă îmbunătățire a internaționalizării învățământului superior din România. Cu toate acestea, cele mai multe universități au rămas tributare modalității de tratare a internaționalizării ca "atribuție de serviciu" alocată unui departament/serviciu specializat din cadrul instituției, evaluarea performanței internaționalizării fiind în continuare stabilită exclusiv prin indicatori de rezultat (outputs). Îmbunătățirea situației existente presupune o schimbare substanțială a politicilor instituționale în domeniul internaționalizării, a strategiilor și modalităților (resurse, planuri de acțiune și cunoștințe specifice) concrete de realizare ale acestora, fiind nevoie de o angajare a

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

instituțiilor într-un efort armonizat la scară națională și adaptat pentru a corespunde necesităților de internaționalizare de la nivel local.

Recomandări

- Introducerea în cadrul politicilor inițiate la nivelul Ministerului Educației de măsuri privind continuarea dezvoltării de resurse umane cu cunoștințe specifice în domeniul internaționalizării cuprinzătoare („*comprehensive internationalization*”) și integrarea internaționalizării în activitățile curente, atât la nivel didactic cât și nedidactic;
- Dezvoltarea competențelor în domeniul managementului inovării, ca formă *sine qua non* de manifestare a antreprenoriatului universitar;
- Asigurarea unei structuri specializate, care să gestioneze managementul strategic și comunicarea înspre și dinspre universități, atât prin rețele formale cât și prin cele informale.

6. Bibliografie:

Beelen J., Jones E., 2015. "Redefining Internationalization at Home. The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies" (eds A. Curaj, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi, P. Scott), Dordrecht: Springer, pp. 67–80, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-20877-0.pdf>

Bladh, A., Wilenius, M., Gaunt, 2017. Internationalization of Swedish Higher Education and Research – A Strategic Agenda; Swedish Government Official Reports, Stockholm 2018; SOU 2018;

[British Council .2019. The Shape of Global Higher Education: Internatioal Comaprison With Europe,
www.britishcouncil.org/education/ihe/knowledge-centre/global-landscape/shape-global-highereducationa-vol-5](https://www.britishcouncil.org/education/ihe/knowledge-centre/global-landscape/shape-global-highereducationa-vol-5)

Campus France. (2022). Key Figures on Student Mobility Worldwide. Summary

Chang, Y.C., Yang, P.Y., Martin, B., Chi, H.R. 2016, Entrepreneurial Universities and Research Ambidexterity: A multilevel analysis. Technovation, Elsevier. 2016;

Chen, P-Y. 2015. Transnational Higher Education Development and Implementation: A Review of the Offshore Programs in Vietnam for a University in Taiwan. Procedia - Social and Behavioral Sciences 182 (2015) 482-488, 2015;

Coelho, M., Ribeiro, M.C.A. 2018. Internationalization strategies in Portuguese Higher Education Institutions-time to move on and to move beyond. EPiC Series in Language and Linguistics, 3, p 33-39, 2019, Procedia.Social and Behavioural Sciencses. 2015;

Craciun, D., 2015. Systematizing internationalization policy in higher education: Towards a typology. In: Perspectives of Innovations, Economics and Business, PIEB, No.1, Prague Development Center.

Crowther, P., Joris, M., Otten, M., Nilsson, B., Teekens, H., & Wächter, B. (2001). Internationalisation at home: A position paper. Amsterdam: EAIE.;

Clarke, M., Yang, L.H., Harmon, D. The Internationalization of Irish Higher Education. ISBN: 978-1910963219; www.research.ie;

Curaj, A., Salmi, J., Hâj, C.M. (eds) Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94496-4_9;

Curaj, A., Deca, L., Pricopie, R. European Higher Education Area. Challenges for a New Decade. Springer, 2020;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Deaconu, M., Olah, R., 2021. Measuring Students' Perception of COVID-19 Impact on Higher Education Through the National Student Survey in Romania. In: Curaj, A., Salmi, J., Hâj, C.M. (eds) Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94496-4_9

de Oliviera Barbosa, M.C., Neves, C.E.B. 2020. *Internationalisation of Higher Education: Institutions and knowledge diplomacy*. Sociologias. Porto Alegre. 2020

Delval, A-S, Bühmann, F. 2020. *Strategies of social (re)production within international higher education: The case of Swiss hospitality management schools*. Higher education, 79(3), 477-495.

De Ridder-Symoens, H. (Ed.). (1992). A history of the university in Europe: Vol. 1. Universities in the Middle Ages. Cambridge University Press;

de Wit, H. 2019. "Evolving Concepts, Trends, and Challenges in the Internationalization of Higher Education in the World", *Voprosy obrazovaniya / Educational Studies Moscow, National Research University Higher School of Economics*, issue 2, pp. 8-34), <https://vo.hse.ru/data/2019/07/02/1491556143/01%20Hans%20de%20Wit.pdf>;

de Wit, H., Hunter, F., 2015. Understanding Internationalization of Higher Education in the European Context. *Internationalization of Higher Education*. European Parliament Study, 2015;

de Wit, Fiona Hunter, Laura Howard, Eva Egron-Polak, 2015, *Internationalisation of Higher Education*, European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU%282015%29540370_EN.pdf

de Wit, H., Jones, E. (2022). A new view of Internationalisation: From a western competitive paradigm to a global cooperation strategy. *Journal of Higher Education Policy and Leadership Studies*, 3(1), 142-152.

de Wit, H., Deca, L. 2020. Internationalization of Higher Education, Challenges and Opportunities for the Next Decade. European Higher Education Area. UEFISCDI. 2020

European Commission. 2013. European higher education in the world. Brussels, 2013.

European University Association. 2021. Universities without walls. A vision for 2030

Ministerul Educației. 2015. Strategia națională pentru învățământ terțiar 2015-2020;

Fartusnic, C., Toderas, N., Stavaru A-M. Dezvoltarea politicilor publice în domeniul învățământului superior. Higher Education Series No.2, UEFISCDI;

Ferreras-Mendez, L.J., Fernandez-Mesa, A., Alegre, J. 2016. The relationship between knowledge search strategies and absorptive capacity: A deeper look. *Technovation*,

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Elsevier;

Fiț, C.R., Panțir, C.A., Cheregi, B.F. (2022). Romanian Universities: The Use of Educational Marketing to Strengthen Internationalization of Higher Education. In: Curaj, A., Salmi, J., Hâj, C.M. (eds) Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94496-4_9

Fiț, C.R., Geantă, I., Cheregi, B.-F., Panțir C.A., Hâj, C.M. 2021. *Studiu de marketing privind potențialul de promovare a universităților românești*, UEFISCDI, 2021;

Hâj C., Fiț C., Geantă, I., Marin, A., Deaconu, M., & Olah, R. (2021, nr.4). *Policy Brief. Internaționalizarea învățământului superior românesc. Analiza datelor statistice privind internaționalizarea educației în instituțiile de învățământ superior de stat din România – evoluții 2017/2018—2019/2020*. Centrul de Politici Publice UEFISCDI.

Hâj C., Popa, N., Fiț, C., Geantă, I., Marin, A., Deaconu, M., Olah, R. (2021, nr.5). *Policy Brief. Internaționalizarea învățământului superior românesc. Mobilități de scurtă durată (credit mobilities)—Studenti Analiza datelor statistice privind mobilitățile studențești incoming și outgoing – evoluții 2014/2015—2018/2019*, Centrul de Politici Publice UEFISCDI.

Hâj C., Popa, N., Fiț, C., Geantă, I., Marin, A., Deaconu, M., Olah, R. (2021, nr.1). *Policy Brief. Internaționalizarea învățământului superior românesc. Mobilități—personal universitar. Analiza datelor statistice privind mobilitățile personalului universitar incoming și outgoing – evoluții 2014/2015—2018/2019*, Centrul de Politici Publice UEFISCDI.

Hiles, R. 2018. *The UK at an Internal Crossroads*. International Briefs for Higher Educator Leaders. The Boston College Center for International Higher Education, No.7.2018;

Hudzik, J. 2012. Emerging Models of Higher Education Internationalization: Concept to Action, Challenge and Opportunity. STINT Foundatin Seminar on University Strategies for Internationalization. Stockholm, 2012;

IESP. 2020. Guidelines for internationalization of Montenegrin Universities. Project no. 609675-EPP-1-2019-1-ME-EPPKA2-CBHE-SP

Iftimescu, S., Stîngu, M., Lupescu (Gologan), D., 2022. *Doctoral Studies in Romania: Thriving or Surviving?*. In: Curaj, A., Salmi, J., Hâj, C.M. (eds) Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94496-4_9

Knight, J. (1993) *Internationalization: management strategies and issues*, International Education Magazine, 9, pp. 6, 21-22;

Kwiek, M. (2021). Poland: A decade of reforms. *International Higher Education*, 106, 36–38;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Leask, B. 2015. *Internationalizing the curriculum*. London:Routledge. 2015;

Lima-Soares, J., dos Reis, D.R., da Cunha, J.C. , Steiner Neto, P. *Organizational Ambidexterity: A Study in Brazilian Higher Education Institutions* J. Technol. Manag. Innov. 2018. Volume 13, Issue 3;

Locke, W. (2021). *"Futurology" and higher education in the post COVID -19 environment*. Higher Education, 157, 7-9;

Maassen, P., Nokkala, T., & Uppstrøm, T. M. (2005). *Rethinking Nordic co-operation in higher education (TemaNord Report 523/2005)*. Copenhagen, Denmark: Nordic Council of Ministers;

Matross-Helms, R., Brajovi c, L. 2018. *Internationalization in the United States: Data, Trends, and Trump*. International Briefs for Higher Education Leaders. No.7. 2018;

Mohrman, K. (2013). *Are Chinese universities globally competitive? The China Quarterly*, 215, 727-743. <https://doi.org/10.1017/S0305741013000672>;

Murray, N. *Understanding Student Participation in the Internationalised Universities: Some issues, Challenges and Strategies*. *Education Science*,8,96, 2018. doi:10.3390/educsci8030096

Nenonen, S., Mervi, H. *Innovative concepts of campus space*. *Internationalization of Higher Education*, Issue 3, 2019.

OECD 2021. *Education at a Glance*. What is the profile of internationally mobile students?

OECD/European Union. 2017. *Supporting Entrepreneurship in Higher Education in Hungary*. HEInnovate framework and good practice statements.

OECD/European union. 2015. "How many students study abroad?", in *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*, OECD Publishing, Paris.

Pekkola, E., Mughul, A. 2009. *Internationalization in Higher Education Policies: A Comparative Study of Finland and Pakistan*, Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, Spain;

Pho, H. 2021. *"Why Am I here?" : A Longitudinal Study of the Psychological Adjustment of international Students in the UK*. Innovative and Inclusive Internationalization: Proceedings of the CIHE 2021 WES-CIHE Summer Institute Boston College. CIHE Perspectives No.19

Pike, G.2012. *From Internationalism to Internationalisation: The Illusion of a Global Community in Higher Education*. J.S.S.E. 11.no.3 2021;ISSN 1618-5293;

Prange, C., Bruyaka, O. 2016. *Better at Home, Abroad or Both? Forthcomming Cross Cultural and Stratgic Management*; 2016

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Rapp, H., Chen, D., Yi-jung Wu. 2021. *Career Development and Job Search Experiences of US International Students during Pandemic Times: A Systems Theory Framework Analysis*. Innovative and Inclusive Internationalization: Proceedings of the CIHE 2021 WES-CIHE Summer Institute Boston College. CIHE Perspectives No.19. (2021);

Sandström, A-M; Hudson, R. The EAIE Barometer: internationalisation in Europe (second edition). Amsterdam: The European Association for International Education (EAIE), 2018;

Stephenson, G.K. 2018 *The State of Internationalization in Canada*. Strategic and Innovative. The Boston College Center for International Higher Education. No. 7. 2018

Tight, M. 2022. Internationalization of higher education beyond the West: challenges and opportunities – the research evidence. Educational Research and Evaluation 2022, Ahead-of-print, <https://doi.org/10.1080/13803611.200.2041853>

UEFISCDI - Internationalizarea invatamantului superior. C. P. P. UEFISCDI, 2018;

UEFISCDI - www.studyinromania.gov.ro

UEFISCDI - <https://uefiscdi.gov.ro/scientometrie-reviste>

Van der Vende, M., Beerkens, E., Teichler, U. 1999, *Internationalisation as a cause for innovation in higher education*. Journal of Studies in International Education. 1999;

Vertovec, S. Towards post-multiculturalism: Changing communities, conditions and context of diversity. *Int. Soc. Sci. J.*, 2010;

Vossensteyn, H., Seeber, M., Kolster, R., et al., Promoting the relevance of higher education : main report, Publications Office, 2018;

Zhang, Y. 2021. *Strategies for Internationalization in Chinese Higher Education Institutions: Examining the National Teaching Achievement Awardees since 1989*. Innovative and Inclusive Internationalization: Proceedings of the CIHE 2021 WES-CIHE Summer Institute Boston College. CIHE Perspectives No.19. (2021);

Zhuplev, A., Koepf, R.2020. Global Trends, Dynamics, and Imperatives for Strategic Development in Business Education in an Age of Disruption. IGI Global, 2020;

Weimer, L., Hoffman, D., Silvonen, A. *Internationalization at Home in Finnish Higher Education Institutions and Research Institutes*. Ministry of Education and Culture, Helsinki, 2019;

Wiers-Jenssen, J. (2019) *Paradoxical attraction? Why an increasing number of international students choose Norway*. Journal of studies in International Education, 23(2), 281-298;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Wilkins, S & Huisman, J. 2012, '*The international branch campus as transnational strategy in higher education*', Higher Education, vol. 64, no. 5, pp. 627-645. <https://doi.org/10.1007/s10734-012-9516-5>

Wright, S., Zitnansky, M. 2021. *De-internationalising Danish Higher Education: Reframing the Discussion*. CHEF, Aarhus University, 2021; ISBN: 978-87-7684-511-7

Wysocka, K. 2021. Crisis-Trigered Innovation Shallow Internationalization: The Case of Poland. *Proceedings of the 2021 WES – CIHE Summer Institute Boston College*. CIHE Perspectives No.19

Acte normative

- Ordinul Ministrului Educației nr. 3325 din 2 martie 2022 privind completarea anexei la Ordinul ministrului educației nr. 5140/2019 pentru aprobarea Metodologiei privind mobilitatea academică a studenților (*publicat în Monitorul Oficial nr. 209 din martie 2022*);
- Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 20/07.03.2022 privind modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri de sprijin și asistență umanitară (*publicată în Monitorul Oficial nr. 231/08.03.2022*);
- Ordonanța de Urgență nr. 22/1.04.2021 privind modificarea și completarea Legii Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordinul nr. 3223 din 8 februarie 2012 pentru aprobarea Metodologiei de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate;
- Hotărârea nr. 1424 din 11.10.2006 pentru aprobarea metodologiei-cadru de organizare a programelor de studii integrate;
- Legea nr. 87/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației.